

Periode 2 - Jagers en verzamelaars en vroege boeren in een vernattend landschap (7000/6500 - 3400 v. Chr.)

Toelichting op de landschapskaart

Het Holoceen, de relatief warme periode waarin we momenteel leven, begon ongeveer 11.700 jaar geleden. Gedurende deze periode veranderde, onder invloed van stijgende zeespiegel en daaraan gerelateerde grondwaterspiegel, het huidige IJsselmeergebied van een droog voedselarm dekzandlandschap met bos en heide – alleen het Oer-Vechtdal en zijn zijdalen stonden aan het begin van de periode onder mariene invloed – in een nat voedselrijk getijdenlandschap. De zee had vrij toegang tot het gebied omdat tussen IJmuiden en Den Helder nog geen sprake was van een kustbarrière in de vorm van duinen of strandwallen. Er lag een diep pleistoceen bekken met open water, het Bekken van Bergen.

De invloed van de zee en daarmee het getij was logischerwijs het vroegst merkbaar in de laagste delen van het estuarium; dat wil zeggen het westelijke deel en de rivierdalen. De pleistocene ondergrond van het gebied loopt – met uitzondering van het noordelijke keileemgebied – geleidelijk af van oost naar west waardoor de zee steeds verder het gebied binnen kon dringen. De rivierdalen werden de locaties van de getijdegeulen en met name in het westen van deze dalen zal daardoor erosie van de ondergrond hebben plaatsgevonden. Een duidelijke grens tussen nat en droog zal er niet geweest zijn.

In de gebieden waar de zee directe invloed op kon uitoefenen was er sprake van een gevarieerd kustlandschap met vanaf het zeegat vermoedelijk een zonering van achtereenvolgens wadden, kwelders en een zoetwatergetijdegebied. Binnen deze zonering was er sprake van een gradiënt van zout naar zoet en van hoog-dynamisch naar laag-dynamisch. Achterin het systeem, omstreeks 4500 voor Christus in de omgeving van Swifterbant, was er bijvoorbeeld sprake van een laag-dynamisch zoetwatergetijdegebied waar riviertjes uit het achterland doorheen liepen en waar de zee nog amper directe invloed had. Langs de riviertjes lagen oeverwallen en achter de oeverwallen lagen veenmoerasen. Waar de grenzen lagen tussen deze zones en of de zones altijd en overal in het gebied aanwezig waren valt op basis van de huidige inzichten moeilijk te zeggen. De ligging van de zones veranderde door de tijd en was sterk afhankelijk van het reliëf in het gebied; in lager gelegen gebieden (beekdalen) kon de getijde-invloed diep doordringen in het achterliggende

veenmoeras. De zones hebben dan ook zeker niet lineair achter elkaar gelegen, maar het zal eerder een opschuivend en veranderend mozaïek van landschapseenheden zijn geweest. De zeespiegelstijging had indirect ook effect op de iets hoger gelegen zandgronden. Doordat het bekken opvulde met sediment verslechterende de afwatering van de beken in het achterland waardoor de grondwaterspiegel hoger kwam te liggen. In dit natte gebied, een smalle zone waar geen of weinig sprake was van directe mariene invloed, kon daardoor een rietmoeras tot ontwikkeling komen waardoor een laag (basis)veen ontstond. Afhankelijk van de omstandigheden kon dit veengebied enkele tot een tiental kilometers breed zijn en de zone schoof in zijn geheel steeds verder naar het westen. In het basisveen en in de top van het dekzand zijn vaak nog restanten (met name eiken) terug te vinden van het verdronken bos, dat door de stijgende zeespiegel steeds verder werd teruggedrongen. Het basisveen werd op zijn beurt weer bedekt met voornamelijk marien sediment. De vegetatie in deze gebieden was sterk afhankelijk van de mate van dynamiek en zoutgehalte en zal in tijd en ruimte sterk gevarieerd hebben, waarbij de gehele zonering van achtereenvolgende landschappen gedurende de periode van west naar oost schoof. Aan het einde van de periode had het hele gebied een metamorfose ondergaan. Grote delen lagen inmiddels onder directe mariene invloed en waren afgedekt met kleiige afzettingen en de hoger gelegen delen, zoals het keileemplateau in het noorden en de dekzanden aan de (zuid)oostzijde, was bedekt met een veenmoeras.

Peeters, J.H.M., 2007: *Hoge Vaart-A27 in context : towards a model of mesolithic-neolithic land use dynamics as a framework for archaeological heritage management* Amersfoort.

Prummel, W., Roever, J.P. de, Holk, A. van 2016: *Swifterbant: pionieren in Flevoland 6500 jaar geleden*. Eelde.

Raemaekers, D.C.M. & P.J. de Roever (red.) 2020: *Swifterbant S4 (the Netherlands) Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-4000 cal. BC)*, Eelde (Groningen Archaeological studies 36).

Vos, P.C., Van der Meulen, M.J., Bazelmans, J., Weerts, H.J.T. (red), 2018: *Atlas van Nederland in het Holoceen: landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam.

Heeft u vragen?

Bel dan 033 – 421 7 456 of stuur een mail naar info@cultureelerfgoed.nl.
www.cultureelerfgoed.nl

Teksten gerealiseerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed i.s.m. Mooi Noord Holland

Kaartmateriaal: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed i.s.m. Vestigia BV

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

November 2020

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5, 3811 MG Amersfoort.

Met kennis en advies geeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de toekomst een verleden.